

a képedbe a könyvesboltban, hanem neked kell őt megkeresned, vagy csak egyszerűen belebotlanod. Ugyanúgy, ahogyan a szerzője fedezi fel a neki „rendelt” könyveket, amelyekről később sorra kiderül, hogy az író, a téma és a vásárló vonzották egymást, vagy ahogyan az értő olvasó *A Szigetlakó* forgatása közben rádöbben, hogy egy gondolat kifejezetten hozzá szól: „Valami lényegesről akartam beszélni neked, s ismét arra kellett rájönnöm, hogy semmi sem az.”

Valóban sokan érzik/érezzük azt, hogy semmi sem az. A szerző egy lépéssel még tovább megy, magányosságában úgy érzi, hogy öngyilkos mérénylőnek született, ám kénytelen rezignáltan megállapítani, hogy „még eszme sincs, amiért érdemes volna föláldoznom magam”. A nyugati ember kétségtelenül a lelki kiüresedés korát éli. Minden csak szórakozás, reklám, propaganda, másképpen fogalmazva: „hatalom, dollár, pornó”. Ha kellően őszinték vagyunk önmagunkhoz, elismerjük, hogy a múlt század utolsó évtizedében megkezdődött deszekularizációs folyamat ellenére a nyugati ember a lelke mélyén képtelen teljes mértékben azonosulni

a vallási tanokkal. A vallási hovatartozás a nagy többség számára csupán hívó szó a saját felekezete iránti lojalitásra, az etnikai összefogásra, törzsi összetartozásra, nemritkán a politikai kötelességtudatra. Egy sajátos paradoxon folytán – ahogyan Don Cupitt cambridge-i filozófiaprofesszor már az ezredforduló előtt megírta – „hagyományos hitükért folytatott küzdelmük nemhogy megállítaná, inkább felgyorsítja a hagyományos vallási értékek szétporladását; a hagyományos identitásokat szétmorzsoló erők sokkal alaposabb munkát végeznek, mint a megőrzésükre irányuló kísérletek”.

„Isten halott. [...] És mi öltük meg.” A legnagyobb *szerecsse*, ami érthette a mai vallásféltőket, Isten Nietzsche által meghirdetett halála, ami tulajdonképpen a nyugati ember talajvesztésének mementója. Csak egy Isten nélküli világban lehet visszaélni Istennel, hiszen tudjuk, ha nincs Isten, bármi azzá lehet, de a bármi közül *semmi sem lényeges*, a nihilizmus teret hódít, s minden érték átértékelődik. Géber László *A Szigetlakó* című „füveskönyve” ennek a folyamatnak a lenyomata – sajátos kordokumentum.

WÉBER ANIKÓ (1988) Tatabánya

WÉBER ANIKÓ

Voloncs Attila: Virágok esztendeje

Guttenberg Pál Népfőiskola, 2018

Lehetséges kritikaíráskor a szöveget önmagában vizsgálni, és teljesen leválasztani róla a szerző életrajzát? Voloncs Attila első regényét, a *Virágok esztendejét* nehéz úgy kézbe venni, hogy ne gondolnánk az írás körülményeire: a szerző tizenöt évesen kezdte el, és tizenhat évesen már befejezte a tanácsköztársaságról szóló történelmi regényét. Ez a tény olvasható a könyv hátoldalán és minden írásban, amely Voloncs Attila művével foglalkozik. Nagy Koppány Zsolt a fűlészövegben grandiózus, komoly, nagyszabású és professzionális munkaként mutatja be a *Virágok esztendejét*. Először még kételkedve veszem a kezembe a művet, néhány oldal, fejezet után azonban egyet kell értenem vele.

A regény olvastatja magát, és olyan kiforrott hangon, stílusban szólal meg, amelyet egy többkötetes szerző is megirigyelne. Az író érdekes regényszerkezetet alkot, az intertextuális elemeket pedig nem önkényesen szövi bele, nem azért, hogy meg-

mutassa rendkívüli történelmi és irodalmi tudását, hanem mert van egy izgalmas koncepciója. Csak gyűlnek a dicséretetek, miközben szűrős szemmel is vizsgálom a szöveget, mint egy dolgozatot a magyartanárnál. A kérdés pedig ott visszhangzik a fejemben: akkor is ennyire jónak látnám a könyvet, ha nem tudnám a szerző korát? Befolyásolhatja az olvasó véleményét az a tudat, hogy tizenéves diáktól elképesztő teljesítmény ez az alkotás? Nehéz erre választ adni. Azt azonban nem lehet letagadni: Voloncs Attila regénye – ha vannak is hibái – izgalmas, hiteles korrajz.

A regénynek több elbeszélője is van. Az elsőről megtudjuk, hogy 2015-ben bukkant rá korábbi jegyzetére, amelyet még az 1989-es romániai forradalom után vetett papírra. A tanácsköztársaságról gyűjtött anyagot, így kereste fel az idős Varga Árpádot, a mű későbbi elbeszélőjét és egyben főszereplőjét, aki 1919-ben épp Budapesten élt. Azt gondol-

nánk, hogy a további fejezetekben az idős Árpád emlékezik vissza a tanácsköztársaság idejére, de nem ez történik. Helyette a tizenöt éves Árpai mesél az olvasóknak. Folyamatosan játszik az elbeszéléssel a szerző, elbizonytalanítva minket. Néhol a pontos dátumokkal, utalásokkal azt erősíti, hogy a leírta megtörténtek, máskor egy-egy kiszólással, újabb elbeszélő felbukkanásával azt sugallja, hogy amit a kezünkben tartunk, csupán fikció. Az első elbeszélőnk írja meg Árpád és a többiek történetét? Akár igen, akár nem, leszögezi: barátait nem akarja bűnrészessé tenni „egy abszurd fikció megszületésében”.

Bár a tanácsköztársaság alatt játszódik a regény, számtalan más történelmi eseményre is utal a szerző. A mohácsi vészt, a Spartacus-féle rabszolgatársadást, a francia forradalmat mind felidéz a szereplők, és különböző értelmezéseket társítanak hozzájuk. A mű így nem csupán történelmi regény, hanem magával a történelem fogalmával, történelmi narratívák bemutatásával, a hatalmon lévők történelemszemléletével is foglalkozik. „Mi a történelem, fiúk?” – kérdezi egyik tanórán Árpait és osztálytársait a tanár, mire a kommunista ifjúság rávágja: „osztályharcok története”! A tanácsköztársaság szemüvegén keresztül a magyar szabadságharc és a francia forradalom is a burzsoázia és a proletariátus egymásnak feszülése. Míg egy másik tanóráról olvasva úgy tűnhet: az első világháború után Magyarország ugyanúgy darabjaira hullik és megosztott lesz, ahogy a mohácsi vész után. A szerző többször érzékelteti, hogy a történelmet sokféleképpen lehet értelmezni, de mindig a hatalmon lévő fél nézőpontja az elfogadott. A történelmi utalásokkal azonban nem elégszik meg, számtalan irodalmi is társít hozzájuk. Hosszú listát lehetne írni azokról a költőkről, írókról, akik feltűnnek. Sütő András, Petőfi Sándor, Arany János, Goethe, Schiller is helyet kap a műben, de a legtöbbet emlegetett költő Ady Endre, akinek egyik verse kulcsszerepet játszik a regény cselekményében, és utal a későbbi fordulatra is. De nemcsak a cselekménybe ágyazódnak be szépen az irodalmi utalások, hanem nagyon szorosan összekapcsolódnak a történelmi szálakkal is, azt üzenve: hazánkban az irodalom mindig kéz a kézben járt a történelemmel és a politikával. Nagyon szép játék az álom és a valóság váltakozása is. Varga Árpai elbeszélését gyakran törik meg álomjelenetek, amelyek rávilágítanak a tanácsköztársaság eszméinek és brutalitásának irrealitására, és

arra figyelmeztetnek: a cselekmény és maga a történelem is sokféleképpen alakulhatott volna.

Az elbeszélésnek mégis vannak hibái. A narrátorunk néha túl sokat akar elmondani, teljes képet próbál festeni a tanácsköztársaság eseményeiről, az országban élő népek helyzetéről. Így azonban kénytelen sűríteni, és néhol erőltetetté válik az elbeszélés. Mint akkor, amikor Árpai úgy dönt, megnézi, milyen „nem magyarnak lenni egy félig magyar birodalomban”. Kikérdezi az osztálytársait, akik néhány mondatban pontos összefoglalót adnak nemzetük politikai törekvéseiről – épp úgy, mintha egy történelemtankönyv fejezetét olvasnák fel. A főhősünk nem lehet ott mindenhol, sok eseményt csak hallásból vagy a lapokból tud meg, és ezeket szintén összefoglalja nekünk: tökéletes éleslátással, lényegkiemeléssel, érzelmektől mentesen – mint egy tankönyv. Viszont nagyon jó szerkezeti megoldás, ahogy épp a tanácsköztársaság bukása előtt esnek egymásnak a vörös fiatalok, és ragad fegyvert Árpai is. Ez az a pont, amikor a tanácsköztársaság brutalitása valóban érzékelhetővé válik az olvasó számára is. Az író itt Árpai élményein keresztül látatja, mennyi felesleges vérontás történt a vörösteror alatt.

A regény másik ellentmondásos eleme maga a főhős, aki egyben elbeszélő is, ám nem tisztázott, mikor és kinek beszél el a történeteket. Néha már-már mindentudóvá válik, néha nagyon is hiányos a tudása. Néha tizenöt éves fiúként, saját jelenéből szól hozzánk, máskor a jövőből tekint vissza, és össze tudja foglalni, mit érzett legjobb barátja.

Logikusnak tűnik, hogy ha a tanácsköztársaságról akarunk regényt írni, olyan főhőst választunk, aki bennfentesként tud mesélni a vörösök tetteiről, mozgatórugóiról. Csakhogy ehhez vörös lesz maga a főhős is. Árpai, az elbeszélőnk és főszereplőnk azonban olyan vörös, aki a regény folyamán egyszer sem azonosul a vörösök eszméivel, céljaival, tetteivel. Mégis beáll közéjük, és bár tökéletes lényeglátással és nagyon kritikusan tudja szemlélni a környezetét, sőt, meg is osztja velünk, hogy nem ért egyet a kommunistákkal, arra sosem ad magyarázatot, mégis miért állt közéjük. Látszólag belesodródott, mivel szereti a bátyját, aki a tanácsköztársaság lelkes híve. Csakhogy ellentmondásos az a fiú, akit annyira érdekel a politika és a népek kultúrája, hogy saját osztálytársait is kifaggatja, aki olyan intelligens, hogy ilyen zavaros időkből is átlátja az összefüggéseket és mások mozgatórugóit, mégis belesodródik az új rendszerbe, sőt, részt is vállal belőle,

és erre egyszer sem reflektál, bár minden másra igen. Az is különös, hogy a főszereplőnk, aki vörösök között él, vörösök programjaira jár el, találkozik a legmagasabb pozíciókat betöltő politikusokkal, egyetlen olyan kommunistát sem ismer meg, aki ne volna nagyon ellenszenves. Egyoldalú képet látunk a tanácsköztársaságról, amelyben csak számító, agresszív, brutális és/vagy ostoba, valamint befolyásolható szereplők sodródhatnak az árral. Amikor pedig eljön a bukás, bár Árpai szégyelli, kik közé tartozott, akkor sem reflektál tetteire, nem magyarázkodik, nem zuhan magába, csak a szerelmi csalódása és a személyes vesztesége miatt.

A baráti és a családi kapcsolatokat azonban nagyon szépen festette meg a szerző. Különleges, jól sikerült része a regénynek, amikor báty és öcs kibékül a vonaton. Hitelesre és izgalmasra sikerült Árpai Eszterhez, Lilihez és Gergőhöz fűződő viszonya. Valójában a baráti és szerelmi kapcsolatok árnyalt bemutatása az igazi erőssége a műnek. Voloncs Attila már első regényében bizonyítja, hogy nagyon ügyes kézzel mozgatja a cselekményt és festi fel a társas kapcsolatokat, szerelmek, barátságok bonyolultságát, többrétegűségét. Lehet, hogy a szerző fiatal, de éleslátása és profizmusa meghazudtolja korát.

BÁNYAI TIBOR MÁRK

Tomaji Attila: Saját sors

L'Harmattan, 2017

BÁNYAI TIBOR MÁRK (1979) Budapest

Tomaji Attila ritka szavú költő, legújabb kötete is csak a negyedik a sorban. Rivaldafény vagy díjeső sem kényeztette ezt az immáron több mint három évtizedes költői pályát. Azonban ez a háttérben maradás mintha tudatos alkotói visszafogottság eredménye is volna. Legalábbis a versek erre engednek következtetni.

Ez a költészet súlyos témákat, sorskérdéseket érint, viszont poétikailag, nyelvfelfogásban mintha elmaradna a kortárs szövegeket jellemző tendenciáktól. Tomaji hagyományosabb, mondhatni, olvasóbarát stílusa nem alakít ki markáns viszonyt a mai költészeti fősodort foglalkozató problémákkal, így ezek esetleges provokálásának kérdése fel sem merül. Ez önmagában még nem lenne baj. Azonban Tomaji szemmel láthatólag nem is törekszik egy unikális és koherens hang kitartására. Nyelvileg és tematikailag olyannyira szeretágazó a szövegvilág, hogy konceptkötetről már csak ezért sem beszélhetünk.

A szövegek minőségét devalváló egyszerűsítő és szentenciózus jelleg, a túl direkt, egyenes kimonadás néhol már dilettantériába süllyed: „Hiába nézed egyre, / nem tudod, mi az az élet. / Hiába méred egyre: / mindig mást mutat a mérleg” (*Élet, élet*). A kötet összetartottságát szinte folyamatosan aláássa az egymástól nagyban elütő nyelvi regiszterek keveredése: „Bedagadt szemébe kap a vérágas hold fénye, / Összerándul, mint csepp citromtól a

kagyló teste, / Lepkék járnak dervistáncukat a lán-gos éjben, / S hegyek mögött rohad tovább az aranyló este –” (*Darabka örökkévalóság*).

Egy kritikai diskurzuson kívül álló líranyelv kapcsán joggal merül fel a kérdés, hogy vajon tulajdoníthatunk-e neki valamilyen önértéket. Kétségtelenül a mulandóság kérdései vagy a közösségi emlékezet, az egyéni igény a nyomot hagyásra és a hírnév fennmaradására mind olyan bevett toposz, amelyet a költészet kortól és kultúrától függetlenül ismer. Tartalmilag tehát itt egy komoly vállalásról van szó, amelyhez sajnos csak ritkán társul hasonló igényű nyelvi megalkotottság. Innen nézve a jellemzően melankolikus hangütésű kötet mintha egy reflektálatlan alanyi költészetet képviselne. Mert mégis milyen poétikai, nyelvi núvumokkal, egyéni hanggal találkozunk itt?

Az elődök, a költészeti tradíció megőrzése vitathatatlanul megtörténik – és ez már önmagában is értéket jelent –, viszont a megújítás, a továbbfejlesztés már kívánivalót hagy maga után. A verseket bevezető mottók, a jelölt vagy jelöletlen idézetek és az utalások olyan 20. századi kanonikus szerzőket vonnak párbeszédbe, mint Pilinszky, Petri, Nemes Nagy, József Attila vagy Kosztolányi. De a vendégszövegek legtöbbször nem a versbeszéd poétikai megformáltsága felől motiváltak, hanem csak tematikailag ágyazzák a hagyományba a Tomaji-verseket. Így például: „hallgatja barbár italok suttozását a férfi / ízle-